

Farnost sv. Prekéra

Už jste někdy navštívili farnost sv. Prekéra?

Vzhledem k vašem věku se tam pravděpodobně brzy dostanete a já vás varuji. Ve farním kostele tohoto neznámého světce nenaleznete spásu. Ve skutečnosti ke svatému Prekérovi *nepůjdete* sami od sebe, *naženou* vás do jeho svatostánku chtě nechtě. Většina farníků tu tvrdě pracuje za bídnou odměnu, aby zajišťovala přemrštěná privilegia vyššího duchovenstva.

Vyšší duchovenstvo sv. Prekéra už dávno nahradilo starobylou teologii tím, co považují za moderní: ekonomii. Jedno z hlavních dogmat této teologie 21. století zní následovně: k tomu, aby národní (a vlastně i světová) ekonomika kypěla zdravím, není zapotřebí blahobytné většiny. Ekonomika potřebuje většinu, která se za almužnu lopotí dnem i nocí. Názornými příklady jsou Čína a Indie. Před měsícem vyšla v EU optimistická čísla o oživení řecké ekonomiky. V bruselském hlavním sídle bylo slyšet jásot. Ale tisíce Řeků nadále vybírají na ulici popelnice, aby zahnal nejhorší hlad. Žádný problém, dámy a pánové. Každý vidí, že se řecké ekonomice daří. Naše statistiky mluví pravdu. Několik tisíců žebráků nemůže vyvrátit naši ekonomickou pravdu.

Jedno ze svrchovaných přikázání této teologie zní:
Solidaritě odmítati budeš.

Nízké platy, skvělá míra růstu a vyrovnaný rozpočet navěky věků. Hle, toť nedotknutelná gloriola posvátné doktríny sv. Prekéra!

Ovšem, mohli byste být v pokušení si myslet, že jde o pouhou fantasmagorickou noční můru obskurního básníka – kterým opravdu jsem.

Možná na tom něco je. Ale toto přikázání je bezpochyby podstatou dnešní ekonomické politiky německé kancléřky Angely Merkelové. A, byť to zní překvapivě, bylo to také podstatou ekonomické politiky jejího předchůdce, i když měl pověst sociálního demokrata. A v neposlední řadě tak lze shrnout ekonomické směrnice Evropské komise.

Je na čase vysvětlit, proč jsem si proboha vybral právě metaforu farnosti sv. Prekéra.

Před deseti lety, tedy dlouho před světovým finančním a ekonomickým kolapsem, se na náměstí v italském Milánu shlukují stovky mladých kvalifikovaných absolventů, nesoucích sochu podivného, dosud neznámého světce: San Precario. *Precarius* je latinské slovo, které znamená: z blahosklonnosti udělený, také pochybný, nejistý, překerní, což zase znamená: nebezpečně nejistý, nestabilní, přechodný, závislý na cizí vůli.

Diplomy těch mladých kvalifikovaných absolventů byly výborné, jejich mzdy mizerné, anebo vlastně žádné. Jejich příjem zcela závisel na rozmaru a chamtivosti jejich zaměstnavatelů. Na, řekněme, nepředvídatelných kotrmelcích dnešního kapitalismu.

Netrvalo dlouho, jejich příkladu bylo následováno v desítkách evropských měst. Tisíce inteligentních, vysoce vzdělaných, pro trh práce dokonale připravených mladých lidí organizovalo procesy na počest svatého Prekéra. Ve snech se jim zjevoval, říkáje: *Io sono la tua rabbia che si è fatta santa*, jsem tvým hněvem, jenž se stal posvátným.

Musím vám ale ještě vyprávět, jak vypadá farní kostel, zasvěcený sv. Prekérovi, protože tam s největší pravděpodobností někteří z vás, možná mnozí z vás, jednoho dne skončí.

Stavba sestává pouze ze zdí, vysokých zdí bez oken, takže není vidět ven, a není tu střecha, která by farníky chránila před deštěm či spalujícím sluncem. Můžeš jít hlavou proti zdi – ani se nezachvěje. Nad oltářem se nerýsují písmena INRI, Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum, nýbrž TINA, nezkráceně v nové latině manažerů: There Is No Alternative.

*****

Základní myšlenka mojí Huizingovy přednášky v Leidenu v r. 2012 je následující:

Evropská komise vyvíjí velké úsilí, aby byly zmařeny základy evropské civilizace. Tyto základy jsou dnes myslím dvojí: demokracie; sociální státnost. Ofenziva proti těmto základům nabrala větších obrátek od roku 2008. Dnes jde o čirou agresi proti tomu, čeho dosáhla demokratická sociální politika.

Evropští komisaři ale nejsou jedinými agresory. Dostává se jim aktivní podpory od:

- národních vlád
- Evropské centrální banky
- Mezinárodního měnového fondu (jakkoliv v této instituci zuří drásavý názorový spor o tom, jak postupovat)

Jedním z hlavních trendů za posledních nikoliv šest, ale dvacet, ba třicet let, bylo prolomení tiché sociální dohody, která po roce 1945 vznikla především v srdci budoucí Evropské unie. Stopy té sociální dohody už ale nacházíme hned po První světové válce a dokonce i předtím, v německé říši.

Podstata té sociální dohody je velmi jednoduchá.

Nechme hromadit vládnoucí třídu tolik bohatství, kolik chce, na tom není nic špatného, dokud si průměrný občan vydělá na obložený chléb a je chráněn spolehlivým a velkorysým systémem sociálních jistot.

Snadno pochopíme, že toto není žádný rovnostářský program.

Nuže, je to tato tichá sociální dohoda, která je nyní porušena. Elity na obou stranách Atlantického oceánu jednostranně změnily pravidla hry a tím úplně rozvrátily podmínky pro sociální harmonii. Namísto třídního míru nastolily starý známý marxistický třídní boj. Warren Buffett, jeden z nejbohatších lidí světa, nechodil kolem horké kaše, když v roce 2011 řekl: *Actually, there's been class warfare going on for the last 20 years, and my class has won.* – Vlastně tu posledních 20 let probíhal třídní boj a moje třída zvítězila.

Tato třídní válka pokračuje dodnes a nevypadá to, že brzy skončí – nebo co jste si mysleli?

Rok poté, co se Warren Buffet takto bez obalu vyjádřil, říká pan Draghi (který dříve pracoval pro Goldmana Sachse) ve *Wall Street Journal*, že *evropský sociální model již zmizel* a ve *Financial Times* se už předtím rétoricky ptal: *Vidíte nějakou alternativu?* Mario Draghi je jedním z kardinálů ve farnosti svatého Prekéra. Spouští frontální útok na evropský sociální model, vlastně si myslí, že je již úspěšně zničen. Zdá se, že Draghi si ve své blaženosti nevšiml krutého faktu, že zničit evropský sociální model znamená zničit evropskou civilizaci. Barbaři nestojí před branami. Šef barbarů vládne městu.

*****

Nyní bych měl vysvětlit svůj argument ohledně evropského sociálního modelu, nebo evropského sociálního zabezpečení anebo evropského sociálního státu jako jednoho ze základů evropské civilizace.

Tak jako každý skutečně velký kulturní fenomén, polyfonie, renesance, osvícenství, prodělala sociální státnost dlouhé a složité dějiny. Je to jeden z velkých výdobytků evropského odborového hnutí a zářný příklad kultury vyjednávání a smlouvání mezi organizovanými zaměstnanci a organizovanými zaměstnavateli. To je ale jen část toho příběhu. Neboť průkopníkem sociální jistoty v Evropě nebyl sociální demokrat, nýbrž pruský velkomajitel půdy, *Junker*, válečný štváč Otto von Bismarck. Jak to? Bismarck nenáviděl socialisty. Jenže Bismarck měl bystrou a chladnou hlavu. Napsal: musím podplatit pracující třídu. Jinak řečeno: lepší spokojený dělník než rudý dělník. Proto zavedl první formy sociální jistoty v říšském Německu. To byl vzhled do *reálné politiky*, o níž dnes příliš mnoho ekonomů, politiků a evropských komisařů nemá nejmenší ponětí. To, co po roce 1945 vyvinuli politici, odboráři a zaměstnavatelé ve Francii, v západním Německu, v Beneluxu a ve skandinávských zemích, to nebyla charita, nýbrž solidarita. Lidé nemuseli žebrot o almužny, měli právo na podporu v nezaměstnanosti a na veřejné zdravotní pojištění, právo na důchod. Systém sociálního zabezpečení kombinoval dva principy: princip solidarity a princip pojištění. A byl veřejný. Tento systém vyloučil chudobu, nejistotu a bídu, vyhnal tyto pohromy, sice ne stoprocentně ale z velké části. Společnosti v západní Evropě se změnily k nepoznání. Byl to velký krok dopředu, bezpochyby, pro obyvatele, kteří z toho měli prospěch, ale i pro evropskou civilizaci obecně.

Dalo by se říci, že to nebylo nic menšího než zázrak, že byli kapitalisté ochotni vzdát se té podivné představy, že absolutní svoboda trhů bez jakékoliv sociální korekce, ústící do hrubé nerovnosti, by mohla přinést pro každého spokojený způsob života a dokonce i hladce fungující kapitalistickou ekonomiku.

To pojetí o úplné svobodě tržního jednání, zbaveného překonaných překážek jako je sociální ochrana či ekologická legislatura, toto bizarní pochopení svobody máme dnes zpátky. Vlastně to znovuzavedli v 80ých letech Ronald Reagan a Margaret Thatcherová, a v následujících dekadách to nabralo obrátky. Byla to Thatcherová, která přišla se

zlověstnou frází: There is no alternative, krátce TINA, což je asi tou nejantidemokratičtější věcí, kterou může člověk říct. Demokracie se *vždy* zabývá alternativami, demokracie se nechá definovat jako nenásilná debata o alternativách. Bez alternativ není demokracie. Politický systém bez alternativ má název: diktatura. Tolik paní Thatcherová. Musím ale přiznat, že mnoho politiků následovalo jejího příkladu, třeba paní Merkelová – *Es gibt keine Alternative*.

Lidé, kteří argumentují tak, že absolutní svoboda pro veškerý trh je nevyhnutelná, že je třeba čelit globalizovaným výzvám 21. století, jsou vlastně nevyléčitelní reakcionáři, kteří se dívají dozadu. Chtějí nás vést zpět do první půlky 19. století, do období nespoutaného divokého kapitalismu, v jeho celkovém dopadu tak bezohledného a krutého, že zrodil Komunistický manifest. Karl Marx ho psal v letech 1847-48, kdy bydlel v mém městě, v Bruselu.

Tato forma kapitalismu nás vede pouze do katastrofy, nikoliv k zářné budoucnosti.

Když jsem v roce 2012 psal Huizingovu přednášku, ještě jsem nečetl knihu *Le capital au XXIème siècle*, monumentální studii o nesmiřitelných mechanismech, které vedou k nerovnosti, napsanou francouzským ekonomem jménem Thomas Piketty. Neznal jsem jeho překvapivě jednoduchou dvojici rovnic: $r > g$; zkratka: když je výnos z kapitálu vyšší než tempo růstu HDP, pak neexistují limity na akumulaci kapitálu, jenž není získaný prací; a $r < g$: příjem bude přerozdělený zeshora dolů – vývoj, který nastal na obou stranách Atlantiku zhruba mezi lety 1920/30 a v osmdesátých letech. Všichni víme, že ekonomický růst v Evropě je extrémně nízký. Některé ekonomiky v eurozóně nerostou vůbec, klesají. Takže Pickettovy vyhlídky na přerozdělení bohatství v Evropě jsou docela neradostné.

Piketty argumentuje, že přerozdělení bohatství *směrem nahoru* je méně viditelné u nejvyšší desetiny, protože se v podstatě vyskytuje na vrcholu (1 procento) a ještě markantněji u 0,1%, takže u jedné tisícině z celé populace. V tom extrémně malinkém segmentu je akumulace bohatství takřka groteskní.

Domnívám se, že každý student ekonomie, každý student politologie, každý budoucí právník, ano, každý intelektuál nebo nastávající intelektuál by si měl tuto knihu přečíst. Je přeložena do mnoho jazyků, také do nizozemštiny i do češtiny: *Kapitál pro jedenadvacáté století*. Takže, nemáte výmluvu.

Pokud má Tomas Picketty pravdu, což podle mě má, je ten neúprosný vývoj k bezostyšně nerovnému rozdělování bohatství opravdu hrozbou pro základy evropské ekonomiky – a, jak budu argumentovat, civilizace.

Nyní se vracím ke své argumentaci.

Podle mého můžeme nazvat sociální systém královským klenotem evropské civilizace. Přínos sociálního systému pro evropskou civilizaci je stejně hodnotný, stejně nenahraditelný jako přínos Beethovenových symfonií, Michelangelových obrazů, či románů Franze Kafky. Můžete přidat vynikající architekturu v Praze či v Benátkách.

Vybudování a zachování sociálního systému vyžaduje smysl pro organizaci, fantazii, technické znalosti, rozum, racionalitu, zjevně tytéž vlastnosti, jichž měl zapotřebí Beethoven, aby zkomponoval svou Devátou symfonii, či stavitelé stověžaté

Praha a benátských *Palazzi*. Samozřejmě vím – přesně těchto schopností používáme také k tomu, abychom zakrývali série zatracených hypoték a řadu závratně složitých odvozených finančních produktů a dosahovali tak astronomických zisků.

Ale právě v tom spočívá ten rozdíl.

Kdo buduje a propracovává systémy sociálního zabezpečení k větší spravedlnosti a úplnosti, používá svých schopností, aby založil a rozšířil říši solidarity. Kdo zneužívá hedgeový fond, používá svůj talent k tomu, aby si namastil kapsu, hodně namastil, a v patách za ním jde zkáza.

Sociální systém je hluboce etický. Finanční trhy jsou hluboce neetické. Nikoliv amorální, nýbrž nemorální.

Možná to nevíte, ale v Číně se shromažďují desítky tisíc lidí, aby v nábožné tichosti poslouchali venkovní představení Beethovenových symfonií. Je to samozřejmě naše evropská hudba. Je to ale i *jejich* hudba. Hodnota Beethovenovy hudby (i Bachovy a Mozartovy a jiných) je univerzální.

Jakýsi evropský hudebník řekl jednou africkému kolegovi ve městě Kinshasa: „Proč chceš ale proboha pořád hrát našeho Beethovena?“ A víte, co africký muzikant odpověděl? Jakým právem mluvíš o *vašem* Beethovenovi?! Beethoven patří stejně tak nám, Afričanům.“

To samé platí pro sociální stát.

Evropský sociální systém může a má být lákavým exportním produktem Evropské unie. Lákavým ne pro ekonomické mocipány, kdepak, nýbrž pro miliony a miliony vykořisťovaných lidí v Číně, Bangladéši, Indii, Nigérii, Brazílii, atd. Oni chtějí naše sociální zabezpečení, oni touží po našem sociálním zabezpečení. A tím myslím evropskou sociální jistotu v její nejštedřejší podobě, ne ty vyhublé zbytky vyrobené v Británii anebo v Německu, ne, exportní produkty sociální státnosti sestavené z náhradních dílů těch nejobsáhlejších systémů ze Švédska, Belgie atd.

A opravdu, ten proces nastal už teď. Odboráři z Mezinárodní konfederace odborů v Ženevě možná ještě nejednají, ale vedou o tomto předběžné rozhovory s Číňany a Brazilci. Rychle zjistili, že jejich protějšky hodně chtějí ve svých zemích zavést něco podobného evropskému modelu, aniž by ho nazývali evropský, který by ale stejně jako ten náš kombinoval princip zajištění s principem solidarity, nebo – chcete-li – přerozdělování.

Neměli bychom se nechat zasahovat módními postmoderními představami o rovnosti všech kultur. Naše sociální státnost je prostě ten nejlepší systém k dispozici. Lidé všech neevropských kontinentů mají vysoké naděje a naléhají na nás, abychom ten systém sociální jistoty exportovali. Takhle by Evropané a ne-Evropané mohli vyvažovat Pickettovy poměrně nepříjemné předpovědi o nekonečné kumulaci bohatství tou neustále se zmenšující horní horní vrstvou.

Co ale vidíme v EU?

Unie a členské vlády dělají, co mohou, aby omezily nebo zničily sociální systémy. Jedním rozsáhlým manévrem se pokoušejí snížit mzdy, kde to lze. Poté, poněkud

překvapivě, začnou lídři těch vlád a evropští komisaři a centrální bankéři kvílet v jednohlasném chóru nad nízkou poptávkou a nulovým růstem.

Co jiného očekávali?

Zavržením demokratické kontroly zahnali celé populace do privatizace, což znamenalo okamžitou chudobu pro milióny. Řecko, Španělsko, Portugalsko, Itálie. Zruinovali veřejné investice. Nešetřili chválou pro německé kancléře, kteří vymysleli systémy k založení nízkomzdové třídy: tj. statisíce lidí, kteří pracují, ale ze své ubohé mzdy nemohou žít ani chudým životem. V roce 2005 řekl tehdejší spolkový kancléř Gerhard Schröder, sociální demokrat, pln pýchy před shromážděnou světovou ekonomickou špičkou v Davosu, že Německo mělo nejlepší nízkomzdový sektor v Evropě. Stále má. Měly by jej snad následovat všechny ostatní členské státy? Faktem je, že většina exportu členských států proudí – hlavně, ale nejenom – v eurozóně, do jiných členských států, čísla se pohybují okolo 60%. Jestliže začne každá evropská členská země ochuzovat své vlastní občany – což se mimochodem zdá být mantrou EU –, aby podpořila svůj vývoz, což je přesně to, co dělalo a stále dělá Německo, v čem spočívá ta relativní přednost? Zmizela beze stopy. A kdo ze všech těch nově zchudlých občanů bude mít ještě dost peněz na to, aby si ony produkty koupil? Co můžete koupit, když vám schází peníze, když ani banky nejsou moc ochotny poskytovat úvěry?

Nemáme jinou volbu?

Podle mého je demokracie vždy otázkou volby. Samozřejmě pokud si nemyslíme, že je demokracie překonaným systémem. O tom nám toho německá kancléřka, Angela Merkelová, napovídala. Vymyslela výraz *marktkonforme Demokratie*, což se dá těžko přeložit: demokracie, která se přizpůsobuje trhu, demokracie v souladu s trhem. To znamená konec demokracie, tečka. Jste-li oddáni demokratickým hodnotám, mělo by to platit obráceně: *Demokratiekonforme Märkte*, trhy, které se přizpůsobují demokracii, jak napsal německý spisovatel Ingo Schulze.

Jsme ale vystaveni celosvětové globalizované soutěži.

Cambridžský ekonom Ha-Joon Chang předložil velmi pádné argumenty pro tezi, že se ekonomický růst stimuluje určitou mírou protekcionismu. Ve farnosti sv. Prekéra je ale slovo protekce zakázáno. Je to přímo d'ábelské kacírství. Ať žijí kacíři, neboť mají odvalu hájit myšlenky, které zneklidňují držitele moci. Držitelé moci se z definice chtějí držet u moci.

Jenže nám docházejí peníze, protože jsme museli zachránit všechny ty hroutící se banky, too big to fail, vzpomínáte?

Předpokládejme na okamžik, že by ty banky opravdu byly too big to fail. Nikdo ani jednou nepřišel s nejmenším důkazem pro tento apokalyptický scénář, ale na chvíli ho přijmeme. Takže, vlády zachránily ty banky poté, co ony vykázaly hrubá finanční pochybení a totální neschopnost ve finančních záležitostech. Logicky by měli dostat bankéři vyhazov (někteří dostali, většinou ale nikoliv) a banky by měly drasticky změnit chování. To se nestalo. Banky jedou dál jakoby nic. Hysterické bonusy jsou zpět, jako by se nic nestalo, bonusy, na které si žádný člověk nemůže nikdy vydělat. Může je sebrat, může je ukrást, ale vydělat si je? Nikdy, pokud zrovna nejste Mozart nebo Marie Curie nebo da Vinci. Kontrola bank? Jakási Evropská centrální kontrola se v poslední době

organizuje. Zůstává ale dosti plytká a národní bankéři velkolepě vzdorují, obzvláště *Deutsche Bundesbank*. Měly by banky udržet více rezervního kapitálu? Ano, dělají to, v malé míře. Bude to zcela nedostatečné a úplně neefektivní, až vyšší držitelé finanční moci uspořádají svůj další apokalyptický večírek.

Národní rozpočty by se ale jistě měly co nejdříve dostat do rovnováhy?

Eminentní ekonomové středního proudu, žádní marxisté, ani sociální demokrati, dokonce i mírně konzervativní ekonomové jako prof. Paul de Grauwe (London School of Economics) nebo Paul Krugman (Nobelova cena za ekonomii, 2008), tvrdí, že nutit národní rozpočty krátkodobě k rovnováze za každou cenu je receptem na ekonomickou recesi, ne-li katastrofu. Co se týká dluhů, všichni znáte Tomáše Sedláčka a jeho známou knihu *Ekonomie dobra a zla*, ve které se kromě jiných argumentů píše o zrušení dluhů, prastaré praxi, sahající k tisíciletím před Kristem. Anebo si přečtete mistrovské dílo Daniela Graebera: *Debt. The first 5000 years (Dluh. Prvních 5000 let)*. Jestliže hrozí, že masivní, rozsáhlý dluh roztrhne tkaninu společnosti, jako to skutečně hrozí v jižní Evropě, dluh by měl být přinejmenším odlehčen, anebo, lépe, úplně zrušen. Je to nejenom odvěká praxe, je to praxe, jež se uplatnila i ve 20. století, např. IMF pro africké země.

Nechci chabě obhajovat nekalé praktiky v jihoevropských zemích. Jestli existuje pochybení, a myslím, že existuje – do jisté míry, musejí se občané těchto zemí s těmito problémy poprat, ne technokraté, donucení z Bruselu, jako Mariaio Monti (který pracoval pro Goldmana Sachse).

To je ale jen část příběhu.

Banky a společnosti ze severní Evropy udělaly v jižní Evropě obrovské zisky, např. prodáváním tanků typu Leopard Řecku anebo půjčováním peněz Španělsku – zcela lehkovážně, bez solidních záruk. Dokonce i po kolapsu r. 2008 měly německé banky ve španělské realitní bublině podíly v hodnotě více než 100 miliard eur. A před kolapsem se pohybovala úroveň španělského veřejného dluhu o 50% pod úrovní německého veřejného dluhu. Ne, tato krize není o ekonomické mravnosti na evropském Severu, o spořivosti, pracovitosti, efektivnosti, proti ekonomické neřestnosti na Jihu, korupci, lenosti, marnotratnosti. To všechno je nadutá severoevropská povýšenost bez sebemenšího důkazu, a proto – kecy.

Tato krize je nyní odhodlaným hyperkapitalistickým, extrémně neoliberalním útokem na sociální stát. Je to pokus znovunastolit pro dnešní dobu skandální praktiky raného 19. století. Znovunastolit bídu, chudobu, hlad, nevzdělanost a ohromnou nerovnost v Evropě, což znamená zničit i jen zdání demokracie. Odpor je nutný. Odpor je strašlivě nutný. Možná mě teď máte za chabě maskovaného komunistu starého stříhu. Musím vás zklamat. Nikdy v životě jsem nebyl zastáncem ani té nejmírnější komunistické frakce a nemám nejmenší záměr stát se jím v letech, jež mi zbývají. Pouze hájím sociálně a ekologicky korigovanou tržní ekonomiku, přísně demokraticky kontrolovanou, tj. kontrolovanou suverénním lidem.

Poslední poznámka před diskuzí.

Jen hrstka ekonomů předvídala krizi z r. 2008. Většina byla hluchá a slepá. Mnozí z nich dokonce popírali možnost takové krize. Já sám, vzděláním sociolog, jsem nikdy neměl vysoké mínění o vědeckém základu sociologie. Zdá se ale, že ekonomové mají silnou a hluboce zakořeněnou víru ve vědecký základ své profese. Mají tendenci vidět sebe sama a své výroky jako neomylné. Jak jsem už řekl, určitý druh nové teologie, teologie poskládané v podstatě z dogmat. Milují složitou matematiku. Aby ale mohli vybudovat své matematické konstrukce, musejí ignorovat anebo vyřadit značné množství faktů. Výsledek je řada oslnivých, hezkých, ba elegantních teorémů, které ale téměř nic neznamenají. Opravdovým problémem však je, že mnoho ekonomů vidí své teoremy jako dogmata. Pochybovat je striktně zakázáno, což je, mimochodem, úplně nevědecký přístup. A překvapení: když někdo zvenčí vyjadřuje pochybnosti, pak ekonomové říkají, že není realistický.

Avšak, základem teorie o volném trhu je metafora, kterou vymyslel jeden ze zakladatelů ekonomické teorie. Myslím tím samozřejmě Adama Smitha v jeho skvostné klasice *An enquiry into the wealth of nations*, kterou poprvé publikoval v roce 1776, v době první průmyslové revoluce, v době páry. Ve stejném roce 1776 začal pracovat první Boultonův a Wattův plně vyvinutý parní stroj v uhelném dole Bloomfield Colliery.

Možná že kniha Adama Smitha změnila svět mnohem důkladněji než parní stroj. Dnes žijeme v době nanotechnologií, ale nejvyšší vyznání mezi ekonomy zůstává zaseknuté v době páry. Ekonomové stále zbožňují neviditelnou ruku. Zvláště nejvyšší duhovenstvo sv. Prekéra pokleká před, no, před ničím, lépe řečeno ničím viditelným.

Připadá mi to jako bizarní pověra. Můj rozum tápe, když vidím tisíce vysoce vzdělaných lidí, ekonomů, lpět na obskurní pověře ze vzdálené doby. Jedním z nejhlasitějších proroků neviditelné ruky byl například Alan Greenspan, jenž byl po léta předsedou amerického Federálního rezervního systému. Po krizi trhu s rizikovými úvěry a po celosvětovém kolapsu finančního systému se Greenspan od své tvrdohlavé pověry alespoň odklonil. Mnozí z jeho spolukardinálů zůstali však skalními podporovateli své podivné teologie.

Na chvíli si představte, že by eminentní profesor ekonomie na, řekněme, Harvardu nebo v Chicagu, anebo, proč ne, v Praze, ve svých přednáškách či vědeckých publikacích vážně tvrdil, že chování miliónů lidí je racionálně vedeno po dobré dráze Neviditelnou Nohou či Neviditelným Ušním Lalůčkem. Co byste si o tom mysleli? Avšak ten, kdo hlásá, že náš život je racionálně vedeno po dobré dráze Neviditelnou Rukou, smí být roky šéfem ničeho menšího než Federálního rezervního systému. Výsledkem byl chaos po celém světě. Svět, řízený bláznem, se zblázní. Jenže, ekonomové neustoupí. Mezi ekonomy je stará pověra dodnes neochvějná.

Myslím, že spásu musíme najít v jiné víře. Umírněné křesťanství například může být užitečné. A určitě bystrá, tichá, racionální analýza. A, samozřejmě, také a vždy *our dear old bag of a democracy*, jak to vyjádřil velký anglický básník W.H. Auden.